

הקורבנות הראשונים ב"תעש" בתאונת התפוצצות

בשנת 1941 הורחב בסיס ה"תעש" לאחר כניסת סלבין ומינויו למנכ"ל ה"תעש". באחד המפעלים החדשים שהוקמו אז אירעה תאונה — התפוצצות כתוצאה מעבודה בלתי מיומנת וזהירה — שבה נהרגו פועל ופועלת. מנהל המפעל הזעיק אותי למפעל שבו התרחשה התאונה.

מאחר שהיה זה מצב חמור ביותר שחרג מכל ניסיון שרכשנו עד אז, ומשכר הרה סכנות לקיומו של ה"תעש", הזעקתי את סלבין, הרמ"א משה סנה, רמטכ"ל ה"הגנה" יעקב דורי, אליהו גולומב, שאול אביגור ויעקב פיינברג, מפקד גוש דן, שהתגורר בשכונת בורוכוב, לא רחוק מהמפעל הנפגע. פניתי למר טייבר (מייסד חברת הביטוח "ציון"), שהכרתיו אישית, והיה מקורב ל"הגנה" וביקשתי כי יעמיד לרשותנו את הווילה שלו בגבעת רמב"ם שבגבעתיים, כדי שתשמש "חמ"ל" (חדר-מלחמה). הוא נענה ופינה את ביתו, ואנו התכנסנו בו להתייעצות כיצד לפעול ואילו צעדים לנקוט, כדי למנוע את חשיפת התאונה ואת כל תוצאותיה והשלכותיה.

האווירה היתה רווית דאבה ודיכאון על מותם של שני העובדים, אולם ידענו שעלינו לשמור על קור רוחנו כדי לא לאבד את שליטתנו על ההתפתחויות. החשש הראשון שעמד לנגד עינינו היה שההתפוצצות תמשוך את תשומת לבו של המשטרה הבריטית והמפעל יחשף ויתגלה לה. משום כך הקדשתי את תשומת לבי תחילה להרגעת העובדים ושלחתי אותם לביתם, ואחר-כך הכנתי את המפעל לביקור אפשרי של גורמים עוינים. אליהו גולומב ניהל את הדיונים, והחליט לשלוח אותי כדי לברוק

ולהתרשם מתגובת הסביבה להתפוצצות, שהדיה נשמעו במרחק לא קטן כאזור, להרגיע את התושבים ולמנוע פרסום יתר. למרבה המזל היו כל דיירי האזור תושבים ותיקים בשכונת בורוכוב ובגבעתיים. יעקב פיינברג, שהיה תושב האזור ומוכר כמפקד ה"הגנה", עבר אתי מבית לבית, ולאחר שהסברנו מהו מקור הפיצוץ נענו התושבים לבקשתנו להימנע מלהתקרב למפעל ומלפרסם ברבים את ההתרחשות. חזרנו לבית טייבר ודיווחנו לנוכחים שעלה בידינו להגביל את התהודה והפרסום של האירוע לדיירי הסביבה בלבד.

הבעיה המרכזית שעמדה בפנינו היתה כיצד לנהוג בגופות. באנו בדברים עם שוטרים יהודים ששירתו במשטרת המחוז, וביקשנו לעקוב בתשומת לב אחרי הידיעות המגיעות למשטרת המחוז ולהודיע לנו אם נתקבלו ידיעות על הפיצוץ.

לאחר שעות אחדות של המתנה, בהן וידאנו שאין סימנים המעידים על פעילות משטרתית הקשורה לתאונה, עלה הרעיון לקבור את הגופות באחד היישובים המרוחקים מתל-אביב. היישוב שנבחר היה רמת הכובש, ועלי הוטלה המשימה לנסוע לקיבוץ, להכניס בסוד התאונה כמה חברים בכירים, לבקשם לקבל את הגופות ולקברן בבית הקברות שלהם. ברמת הכובש זימנתי את יוסף בנקובר ופינו גינצבורג, שהיו מבכירי הקיבוץ, והודעתי להם על החלטתה של מפקדת ה"הגנה" להעביר את הגופות אליהם לקבורה. הם שמעו על נסיבות האסון, ועל ההשלכות והסכנות העשויות להתפתח מתקלה חמורה זו, והסכימו לקבל על עצמם את ארגון ה"מבצע" העצוב, על כל אי הנוחות שהיתה כרוכה בו. על כמה חברים הוטל לחפור את הקברים בחשאיות מוחלטת מייד עם רדת הלילה.

חזרתי לבית טייבר ודיווחתי על ההכנות ברמת הכובש. נותרה השאלה כיצד להעביר את הגופות לשם. היו אלה ימים של בדיקות פתע בכבישים על-ידי משמרות וסיורים של המשטרה והצבא הבריטי, בכלי הרכב המעטים שנסעו בתקופה זו בלילות. הצעות שונות עלו, אך רובן נפסלו על הסף, להוציא אחת שנראתה ניתנת לביצוע ומבטיחה את התנאים המדביים למניעת גילוי הגופות בעת חיפוש. התוכנית היתה להכניס את הגופות לארגזים מאובטחים המסוגלים לשאת משקל כבד, בין ארגזי תפוזים שייעמסו על משאית, כהסוואה. ההצעה התקבלה והביצוע הוטל עלי. נעזרתי ביעקב פיינברג, איתרנו את העוזר שלו, שהיה בחיי היום-יום נהג משאית, והזעקנו

אותו למפעל. עם רדת הלילה הטענו את ארגזי הגופות, נסענו לאחד הפרדסים באזור והעמסנו בעזרת שני חברים מסורים של ה"הגנה" ארגזי תפוזים ככל שהמשאית היתה מסוגלת להכיל.

החלטתי לנסוע במכונית הפיאט שלי לפני המשאית כדי לפקוח עין על מהלך נסיעתה. היה כבר קרוב לחצות, ואם זיכרוני אינו מטעה אותי היתה המשאית שלנו היחידה שנסעה בכביש הזה. המשאית נעצרה פעמים אחדות על-ידי שוטרים בריטיים, והודות להתנהגותו קרת הרוח של הנהג עברו הביקורות בשלום. גם את מכוניתי עצרו מספר פעמים ועכרתי את הביקורות בשלום בזכות תעודת נוטר שנשאתי באותה תקופה.

כרמת הכוכב המתינה לנו קבוצה קטנה של חברי קיבוץ, בראשם יוסף בנקובר ופינו גינצבורג. ערכנו טקס קבורה צנוע אך מכובד. כדברים שנשאתי במעמד הזה ביקשתי את סליחת משפחות ההרוגים על כך שהנסיבות אילצו אותנו להתאכזר אליהם ולשלול מהם את הזכות האנושית הראשונית — לאפשר להם להפחד כראוי מיקיריהם. בתום הקבורה חזרתי אל אליהו גולומב והוא הורה לי לנסוע לביתה של גולדה מאיר בשיכון עובדים בצפון תל-אביב, ולדווח לה באורח מפורט על התאונה, נסיבותיה והפעולות שנקטו על-ידי מטה ה"הגנה".

כיוון שאירועים אלה היו קשורים לחיים ומוות, ראתה המפקדה הארצית חובה לשתף בסוד הזה אישיות אזרחית מרכזית, על מנת לקבל את גיבויה ושיתופה בנטל האחריות. אינני יכול שלא לציין את תגובתה של גולדה: מששמעה על האירוע, עטו פניה של גולדה ארשת של עצב עמוק. שאלותיה התמקדו בנסיבות התאונה, באמצעי המיגון והאבטחה וכיצד מתכוונת המפקדה הארצית לנהוג במשפחות הקורבנות. הבטחתי לה שהנהלת ה"תעש" והמפקדה הארצית יעשו את כל אשר לאל ידם כדי לסייע ולסעוד את המשפחות בכאבם ולהושיט להם עזרה כלכלית ככל שתדרש. דברים אלה הקלו על תחושתה הכבדה של גולדה ולפי בקשתה הודעתי לאליהו גולומב שהיא מתכוונת לקיים אתו דיון יסודי על אסון זה והלקחים שיש ללמוד ממנו.